

NOTA DE PRENSA

GLENDÀ LEÓN

Música das formas

1

Glenda León. *Metamorfose (serie II, n.1)*, 2018. Dúas tapas de piano ensambladas formando unha bolboreta. 120 x 180 x 180 cm

18 xuño – 31 outubro 2021

Galería B1 e sala perimetral do 1º andar

Comisariado: José Jiménez

Producción: MEIAC, Museo Extremeño e Iberoamericano de Arte Contemporáneo / MARCO,
Museo de Arte Contemporánea de Vigo

PRESENTACIÓN

Tras o seu paso polo MEIAC de Badaxoz, a artista Glenda León chega a Vigo coa exposición *Música das formas*, que completa a programación do MARCO para esta tempada. O proxecto foi posible grazas á colaboración co MEIAC, que comparte co MARCO o seu pasado como cárcere; un feito directamente relacionado con algunhas das obras presentes nesta exposición.

Glenda León (A Habana, Cuba, 1976), que estudou ballet clásico, filoloxía e historia da arte na Habana, comezou a expoñer en 1999. A propia artista sinalaba nunha entrevista en 2013: “A música foi unha fonte de inspiración para min dende noviña. Por iso quixen ser coreógrafa durante moitos anos. Entón decateime de que o ingrediente principal destas ideas coreográficas da época era o visual”. Ese é o núcleo deste proxecto e da súa obra; a síntese entre os sons e o visual.

No MARCO, a proposta articúlase en dous espazos que trazan un percorrido por obras clave na traxectoria de Glenda León –instalacións, series de debuxos, esculturas, fotografías, obra sobre papel, instalacións *in situ*– dende 2008 ata a actualidade, que combinan diferentes técnicas e soportes. A montaxe e disposición das obras saca partido das peculiaridades das salas do Museo, en diálogo sutil cos espazos, adaptando as pezas ás súas dimensións, trazado e altura, cunha obra producida especificamente para este proxecto –*Xardín emocional* (2011-2021)– que debuxa unha liña lonxitudinal ao longo do podio central da primeira sala.

En palabras do comisario da mostra, José Jiménez: “hai un dinamismo que brota do diálogo coas formas do son, da música, que está xa presente dende a época en que se produxo a invención cultural da arte, na Grecia Clásica. E é tamén nese contexto onde se percibe a relación entre os sons musicais e os movementos dos astros, o que Pitágoras denominou ‘armonía do cosmo’ ou ‘música das esferas’. A música das esferas lévanos á música deste mundo, no que vivimos: de arriba abaixo, e de abaixo arriba. Son estas cuestións centrais para situar a traxectoria e o traballo artístico de Glenda León”.

2

TEXTO CURATORIAL

As formas do son

José Jiménez

Onde se sitúa a raíz, o punto de inicio, do despregamento das obras nas artes visuais...? No proceso de *configuración das formas*. Xa sexa de xeito estático ou dinámico, e tendo en conta que as posibilidades do dinamismo se acentuaron intensamente cos novos soportes, electrónicos e despois dixitais, da representación.

Pero hai un dinamismo que xermola do diálogo coas *formas do son*, da música, que está xa presente dende a época en que se produciu a invención cultural da arte, na Grecia Clásica, nun período que se pode datar entre o s. VIII e o s. V a. C. E é tamén nese contexto onde se percibe a relación entre os sons musicais e os movementos dos astros, o que Pitágoras denominou “harmonía do cosmos” ou “música das esferas”.

A música das esferas lévanos á música deste mundo, no que vivimos: de arriba abaxo, e de abaxo arriba. E isto é algo que se sente con intensidade en Cuba. Ver e oír as obras de Glenda León lévame en todo momento á obra literaria de Alejo Carpentier, quen dicía sobre si mesmo: “Ese músico que levo dentro”. A súa formación musical levouno a escribir numerosos textos sobre música, e cómpre salientar que, a diferencia da música europea, caracterizaba a música latinoamericana pola súa intensa *mestizaxe*.

Pero, ademais, a música flúe directamente nas súas novelas, nos seus textos narrativos. É algo que podemos apreciar dun modo especial na súa novela breve *Concerto barroco*, escrita entre A Habana e París en 1974. É unha viaxe musical en 1733, dende Coyoacán (México) a Cuba, España, Venecia (durante o Entroido) e París. Na narración resulta decisivo o encontro, en Venecia, con Vivaldi, Scarlatti e Haendel, onde se revive a representación dunha ópera de Vivaldi moito tempo perdida, e tamén como en contraposición á música barroca europea xermola a música dun escravo de pel negra, Filomeno, que nos leva á trompeta de Louis Armstrong. O texto flúe, en todo momento, cos movementos das palabras coma se fosen sons, e co desprazamento no tempo, a través da viaxe.

Son estas cuestións centrais para situar a traxectoria e o traballo artístico de Glenda León, que estudou ballet clásico, filoloxía e historia da arte n'A Habana, e comezou a expoñer en 1999. Isto é o que ela mesma sinalou en 2013, nunha entrevista: “A música foi fonte de inspiración para mim desde cativa. Por iso quisen ser por moitos anos coreógrafa. Logo decateime de que o principal ingrediente destas ideas coreográficas daquela época era o visual”.

Ese é o núcleo: a síntese entre os sons e o visual. E a partir diso a correspondencia, tanto visual como sonora, entre os astros e a Terra onde vivimos os humanos: unha chamada de atención cara á importancia da natureza, cada vez más ameazada. Cuestións que se articulan nesta exposición de obras de Glenda León, “**Música das formas**”, organizada en tres seccións: I. Terra e ceos, II. A espiral do tempo, e III. Ollar a música.

Vivindo no noso tempo, Glenda León é plenamente unha *artista multimedia*. Utiliza os máis diversos soportes e técnicas de expresión: obxectos, esculturas, instalacións, debuxos, fotografías, libros de artista e vídeos.

Agora ben, nese amplio despregamento de modalidades expresivas hai un fondo común que dá unidade ás súas propostas: a articulación das súas pezas flúe a través de rexistros musicais cos que se estruturan as obras. Nelas podemos advertir unhas pegadas melódicas, ou contrastes e variacións, co que as formas visuais adquieren un son interior, ritmo e proxección.

Que é unha “forma”...? Se nos remontamos ás orixes da nosa tradición cultural temos que remitirnos a Platón, que elaborou o concepto filosófico de forma εἶδος, eídos], pasando dende o que sería o aspecto de algo que vemos ao núcleo substantivo que dá unidade a dimensións plurais.

No ámbito específico da teoría musical, Leonard B. Meyer (1956, 74) sinala: “As formas son aspectos esenciais do estilo, grupos de probabilidade alternativos, cada un dos cales mostra as súas propias relacións de probabilidade especiais dentro do contexto estilístico global. E ao igual que a percepción dos aspectos más xeralmente constantes do estilo e a resposta a estes, a comprensión da forma é aprendida, non innata”. E conclúa: “O concepto de forma implica abstracción e xeralización”.

E sobre “a natureza da forma” indica: “A comprensión dunha serie de estímulos fisicamente diferenciados que configuran un modelo ou unha forma é o resultado da capacidade da mente humana para relacionar entre si, de xeito intelixible e significativo, as partes constituíntes do estímulo ou da serie de estímulos. Para que xurda a impresión de forma debe percibirse unha orde na que os estímulos individuais se transformen en partes dunha estrutura maior e desempeñen funcións distinguibles dentro da devandita estrutura”. (Meyer, 1956, 169).

4

O que Glenda León nos dá nas súas obras é un conxunto de *formas abertas*, que xogan coa correspondencia entre distintas maneiras de sentir e coñecer: palabras, sons, partituras con debuxos e rexistros visuais, correspondencias entre ceos e terra, o fluído do tempo... Somos nós, os que miramos, os que temos que despregar unha capacidade de interiorización, de levar a pluralidade de rexistros formais a un ámbito concreto de significación. Hai que pasar de simplemente mirar a ver, a percibir a *unidade da forma*. Así, os sentidos lévannos ao coñecemento.

Nas formas plásticas de Glenda León, sempre en diálogo cos sons e os textos, escintilan tamén os trazos que outro grande escritor cubano: José Lezama Lima (1980, 59), situou como núcleo do *coñecemento poético*: “O coñecemento poético sepárase do coñecer dialéctico que busca tan só o espello da súa identidade”. Coñecer poeticamente é ver o envés, o reverso das cousas. A poesía é, para Lezama (1981, 129) unha dimensión transcendente: “As esencias expresadas polas eras imaxinarias”, unha articulación “do imposible” sobre “a imaxe posible”. Pero o seu itinerario non é simple, senón labiríntico. O seu inicio está na dissolución do propio corpo para convertelo en forma: “Disolver o noso corpo para que chegue a ser forma”. (Lezama Lima, 1980, 68).

Ollo e corpo aventúranse así na imaxe: “O ollo crea a figura; a noite exprésase, cae sobre nós por imaxe. O ollo sente un orgullo pasivo cando se estende na figura. O noso corpo sente un orgullo posesivo cando penetra na imaxe da noite”. (Lezama Lima, 1980, 57). E é que o coñecemento poético non advén de balde, é un difícil acto de conquista. O poema é “un espazo resistente entre a progresión da metáfora e o toque de queda da imaxe”. (Lezama Lima, 1981, 129).

As eras imaxinarias, a imaxe como canle secreta do tempo histórico, só son entrevistas nese dobre ámbito de resistencia no que os corpos han de soportar a nada que os circunda e os produtos da cultura: formas ou figuras, o fluxo retráctil das imaxes: “Así como o corpo soporta a nada circundante, as figuras vense obrigadas a contrarrestar o fluxo das imaxes”. (Lezama Lima, 1980, 53).

América Latina, e nela Cuba, achéganos a visión da diferenza, froito da intensa mestizaxe que caracteriza o mellor da vida humana. E nese horizonte as formas do son de Glenda León lévannos visualmente ao máis profundo do *coñecemento poético*: ceo, flor, tempo, espello, estrelas, nubes, mundo político, discorrer e formas do tempo, bágoas do tránsito, instantes, cadeira do poder, música da revolución, metamorfose, consciencia, e música das esferas. O universo, aquí e nos ceos, como *música das formas*.

Referencias bibliográficas

- Alejo CARPENTIER (1974): *Concierto barroco*; Siglo XXI, México. 8ª edición: Siglo XXI, Madrid, 1979.
José LEZAMA LIMA (1980): *La dignidad de la poesía*; Versal, Barcelona.
José LEZAMA LIMA (1981): *Imagen y posibilidad*; Editorial Letras Cubanas, A Habana.
Leonard B. MEYER (1956): *Emotion and Meaning in Music*; University of Chicago Press, Chicago. Trad. esp. e prólogo de José Luis Turina: *Emoción y significado en la música*; Alianza Editorial, Madrid, 2001.

TEXTO DA ARTISTA

O tempo é un son que non escoitamos

Glenda León

Coexistimos cunha ausencia que non somos quen de escoitar; unha sorte de morriña por un estado de liberdade plena, por unha sensación de pertenza ao mundo. A arte pode actuar como recordatorio dese estado; dese poder intrínseco pero agochado xa por tanto tempo: de estar en harmonía connosco e coa natureza; como unha especie de alarma para andar más atentos polo mundo e velo coma se se vise por vez primeira, con esa ollada privilexiada dun neno. É facer percibir o imperceptible.

Como a maxia, a arte é un acto de transformación, que en ocasións se traduce nun simple facer coincidir; mostrando a relatividade e as probabilidade de interconexión das cousas; ordenando, cun pouco de poesía, algún fragmento do caos ao que pertencemos. É un xeito de coñecer o mundo; de entender e amar a esencia humana.

Esta exposición remátase de concibir en tempos que sen dúbida pasarán á historia. O tempo do Coronavirus. Practicamente todos os seres humanos deste mundo terán experimentado o que é estar confinado. Non obstante, aínda saíndo do confinamento hai cousas que permanecen restrinxidas en nós: os nosos sentidos. Vivimos crendo que miramos, escoitamos, ulimos, palpamos, pero a verdade é que o estamos a facer a un nivel moi por debaixo das nosas capacidades. A forma en que fomos educados, a forma en que as sociedades están estruturadas e a vida urbana en si mesma, cástrannos cada segundo este gran potencial. Para poder desenvolver unha verdadeira comprensión do outro, unha verdadeira tolerancia, e un real entendemento do perigo que a Terra corre grazas ás nosas accións, é crucial *sentir*. É, dende este sentir, que podemos verdadeiramente coñecer, e este coñecemento é o que leva á verdadeira liberdade, é o que leva a accións coerentes e con poder de transformación.

6

Non é o mesmo que nos ensinen ou que leamos sobre tolerancia, sobre o perigo de extinción das especies, sobre o maltrato animal, a que sintamos a dor dun animal encerrado con só fitarlle nos ollos. Non é o mesmo ler sobre amor que sentilo.

Ao romper coa realidade a arte ten un rol importante en preparármos para estar más abertos ao cambio; establecese un estado más flexible do ser, pois se alteran os camiños trillados das conexións neuronais. Así sucede cando o espectador se *sincroniza* cun elemento natural (no meu caso a través do son da respiración e de representacións de paisaxes naturais a través de diferentes materiais) ou mediante a presentación de obxectos surreais –con combinacións de elementos nunca antes vistas.

Neste proceso, o silencio e o son como materiais que constantemente estou a transformar. En ocasións, utilizo o son para esculpir unha imaxe; noutras, utilizo unha imaxe para debuxar o silencio. Interésame o contido latente do son (a pegada que este deixa no noso cerebro, e no corpo) que porta calquera instrumento sonoro (ou parte del); e como se pode crear unha imaxe a partir diso.

O silencio é precisamente un elemento fundamental no camiño cara á visión e a escoita plenas. É indispensable no desconfinamento dos sentidos. E cando isto suceda, cando a cegueira e a xordeira pasen, entón cada elemento da existencia poderá ser *visto*. E experimentaremos como cada paso, cada son, cada alear dunha bolboreta e cada vida, ocupan un lugar crucial no mundo e orixinan un sen número de efectos. Cada forma é unha forma do tempo.

Daquela saberemos que todo ese tempo que pasamos sen sentir, é tempo perdido. Pero recoñecelo é o inicio do camiño. Camiño que nos conducirá á luz do silencio, dende onde poderemos escoitar a música das esferas.

7

Glenda León. *Dirixir as nubes*, 2008-2017. Vídeo (monocanle, son, cor): 1'00 e texto

Dirixir as Nubes

“Segundo un recoñecido científico de física cuántica, está comprobado que, logrado o grao de concentración e vontade necesarios, calquera individuo pode chegar a dirixir as nubes. O evento ten acontecido en distintos lugares do planeta pero ten sido poucas veces albiscado, xa que hoxe en día case ningún fita con detemento o ceo. Porén, moitas persoas teñen identificado formas bastante precisas nas nubes, mais permanecen ignorando a súa peculiar procedencia”.

SOBRE A ARTISTA

Glenda León é unha artista cubano-española nacida n'A Habana en 1976. A súa obra ten recibido premios como The Pollock-Krasner Foundation Award e residencias como as do Couvent des Recollets, París e a Fonderie Darling, Montreal. Así mesmo, é parte de importantes coleccións públicas como as do Centre Georges Pompidou, París; Perez Art Museum Miami; Musée des beaux-arts de Montreal; AGO, Art Gallery of Ontario, Toronto; Hammer Museum, Os Ánxeles; Museum of Fine Arts, Houston e o Museo Nacional de Bellas Artes, A Habana.

Iniciou os seus estudos de Artes Plásticas aos doce anos e comezou a expoñer de xeito profesional no ano 1999. Antes estudou ballet clásico e cursou estudos de Filoloxía na Universidade d'A Habana, graduándose finalmente en Historia da Arte. En 2007 remata o Mestrado en Arte dos Novos Medios, na Academia de Novos Medios de Colonia.

Foi parte do Pavillón Cubano na 55a Bienal de Venecia coa obra *Música das Esferas* (2013). Tamén ten sido convidada á Bienal d'A Habana, á Bienal SITE Santa Fe, á II Bienal de Jafre, á Bienal de Dakar DAK'ART 2018, á Off Biennale Cairo: Something Else II e BienalSur. Juntos Aparte 2018, Cúcuta.

Outras exposicións colectivas nas que ten participado tiveron lugar en espazos como o MoMA, Museum of Modern Art e o Brooklyn Museum, Nova York; CCA Wattis Institute, San Francisco; Bronx Museum; Centre d'art contemporain Villa du Parc, Annemasse; Badischer Kunstverein, Karlsruhe; City Art Museum Ljubljana; The Mattress Factory, Pittsburgh; RISD, Rhode Island School of Design Museum, Rhode Island; Nuit Blanche, Toronto, Canadá; Museo MART, Rovereto, Italia; CIFO, Miami; Centre for Contemporary Art Laznia, Gdansk; Musée des Beaux-Arts de Montréal; Yerba Buena Center for the Arts, San Francisco e De Appel, Amsterdam.

8

Ten presentado o seu traballo de xeito individual no CDAV Centro de Desenvolvemento das Artes Visuais, A Habana; Le Plateau Espace Expérimental, París; Château des Adhémar, Montélimar; Francia, Matadero Madrid, CAAM, Centro Atlántico de Arte Moderno, Gran Canaria e o Metropolitan Museum of Manila, entre outros espazos.

A súa obra ten sido publicada en diversas revistas, catálogos e xornais como *Bomb Magazine*, *Art Nexus*, *Artforum*, *Flash Art* e *ArteCubano*.

<http://www.glenda-leon.com/>

INFORMACIÓN XERAL / DOCUMENTACIÓN / ACTIVIDADES

Horarios apertura

De martes a sábados (festivos incluídos), de 11.00 a 14.30 e de 17.00 a 21.00. Domingos, de 11.00 a 14.30.

Documentación

A Biblioteca-Centro de Documentación do MARCO preparou un **dossier documental**, que reúne ligazóns a artigos e información complementaria sobre a artista, accesibles para consulta dende a web do MARCO www.marcovigo.com nos apartados Biblioteca/Novas e Exposicións/Actuais.

Catálogo

Con ocasión desta mostra, a Fundación MARCO e o MEIAC publicaron un **catálogo** que reúne textos da artista Glenda León e do comisario, José Jiménez, xunto a información e imaxes das obras en exposición.

Programación para escolares

Colabora: Obra Social “la Caixa”

A partir do 14 de setembro de 2021

Horario: de martes a venres de 11.00 a 13.30 / Previa cita nos tel. 986 113900 Ext. 100 / 986 113908

9

Obradoiros de verán para público infantil

Colabora: Obra Social “la Caixa”

Do 29 de xuño ao 29 de xullo de 2021

Horario: de martes a venres de 12.00 a 14.00 / Previa reserva nos tel. 986 113900 Ext. 100 / 986 113908

Información e visitas guiadas

O persoal de salas está dispoñible para calquera consulta ou información relativa á exposición, ademais das visitas guiadas habituais:

Todos os días ás 18.00

Visitas ‘á carta’ para grupos, previa cita nos tel. 986 113900 / 986 113904

Rutas interactivas a través da App Vigo

O novo sistema de rutas interactivas a través da App Vigo permite aos visitantes acceder a todo tipo de contido sobre a exposición (vídeos, imaxes, información específica sobre as obras), sexa no propio espazo mediante os *beacons* ou dispositivos bluetooth situados en salas, ou en calquera outro lugar, seguindo a ruta dende a pantalla do móvil unha vez descargada a aplicación, ou dende o seu equipo a través da web do Concello de Vigo.

Contacto Dpto. Comunicación e prensa

Marta Viana Tomé

Tel. +34 986 113908 / 113904 / 113900

comunicacion@marcovigo.com